

УДК 378.014

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-2.37>**Н. А. Крупенина**кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри загальної, спеціальної педагогіки, реабілітації та інклюзивної освіти
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»

ЕТНОКУЛЬТУРНА ВАРІАТИВНІСТЬ СОЦІОТИПОВОЇ ПОВЕДІНКИ АРАБСЬКИХ СТУДЕНТІВ-МУСУЛЬМАН

Статтю присвячено обґрунтуванню важливості включення питань етнокультурної варіативності в дослідницькі програми педагогіки вищої школи. Автор має підстави припустити, що соціотипова поведінка арабських студентів-мусульман визначається сформованістю місцевих культур, расами й етнічною приналежністю, зонами проживання та іншими супутніми чинниками. Етнокультурна варіативність є змінним атрибутом будь-якого суспільства. В контексті етнокультурної варіативності акцентується увага на тому факті, що важливою причиною, яка зумовлює етнокультурну варіативність, є включення індивідів у соціальні системи шляхом сукупності зовнішніх контактів. Результат цього – це запозичення деяких стереотипів. Аналіз зарубіжного досвіду структурування шкал соціотипової поведінки дозволяє констатувати, що до їхньої основи закладаються різноманітні ціннісні виміри. Ієрархія цінностей, якої традиційно дотримуються араби-мусульмани, відіграє істотну роль в їхній соціотиповій поведінці. Незнання цих цінностей призводить до виникнення соціальної дистанції між викладачами й арабськими студентами в ході навчального процесу. Наявність соціальної дистанції підтверджується результатами нашого дослідження, яке було орієнтоване на вивчення двох складових частин: дослідження соціальної дистанції та дослідження етнічних особливостей, які можливо виділити з масиву етнічних стереотипів. Дослідження соціальної дистанції проводилося з використанням модифікованої версії шкали Богардуса. До її структури було включено сім видів соціальних відносин, стратифікованих ієрархічно – від ступеня найменшої віддаленості (найбільша близькість) до найбільшої віддаленості (найменша близькість). Дослідження етнічних особливостей проводилось із використанням шкали Лікерта, що дозволило отримати кількісні показники ставлення респондентів, які придатні для аналізу етнічних особливостей в досліджуваному аспекті, що вимірюються за ранговою шкалою. Повнота охоплення нашого дослідження дозволяє визнати його розвідувальним із причин відносно невеликої чисельності респондентів (69 осіб). Матеріали опитувань дозволили зробити висновок, що етнокультурна варіативність соціотипової поведінки арабських студентів-мусульман визначається сформованістю місцевих культур, расами й етнічною приналежністю, зонами проживання та іншими супутніми чинниками.

Ключові слова: етнокультурна варіативність, араби, араби-мусульмани, соціальна дистанція, соціотипова поведінка.

Постановка проблеми. Впливаючи на соціальну поведінку, культура визначає лише поведінку, яку А.Г. Асмолов називає соціотиповою поведінкою особистості. Ця поведінка, «висловлюючи типові програми культури й регулюючи поведінку в стандартних для цієї спільності ситуаціях, звільняє індивіда від прийняття індивідуальних рішень» [1, с. 271–271]. У роботі ми приймаємо за основу твердження А.Г. Асмолова, що «соціотипова поведінка пристосована до певного способу життя, вона дає збій тоді, коли людина стикається з нестандартною ситуацією, зокрема потрапляє в іншу культуру» [1, с. 102]. Світова інтеграція системи освіти, в яку включені різні регіони й країни світу, має різного роду запозичення, безумовно, різні за обсягом, спрямованістю та результатами. Через чисельні міжкультурні бар'єри автоматичне перенесення соціотипової поведінки неможливий. Потрібна її адаптація до умов конкретної культури, яка потребує обмежень, структурно-функціональних змін та інших трансформацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Культура в сучасній науці є важливим компонентом, який досліджується в різних контекстах від навчання, освітньої рівності (Gay, 1997 p., 2000 p.) [2] до культурної самобутності й політики (Goshgarian, 1998 p.), (Llosa, 2008 p.) [4]. Питання, які пов'язані з етнокультурною варіативністю, отримали достатнє викладення в працях таких вчених, як А.Н. Леонтьєв (1997 p., 1999 p.), Е.М. Верещагін, В.Г. Костомаров (1985 p., 1999 p.), П.О. Сорокін (1990 p.), С.Г. Тер-Мінасова (2000 p.), Hall (1959 p., 1983 p., 1988 p., 1990 p., 1992 p.), Kluckhohn, Strodbeck (1961 p.), Henle (1965 p.), Lado (1966 p.), Hymes (1971 p., 1972 p., 1974 p.), Hofstede (1980 p.), Triandis (1994 p., 1995 p.), Goodenough (1981 p.), Samovar, Porter (1981 p.), Tannen (1984 p., 1986 p.), Bennett (1986 p.), Byram (1989 p.), Brislin (1993 p.), Clyne (1994 p.), Gudykunst, TingToomey (1992 p.), Wierzbicka (1992 p., 1997 p.), Kohls (1994 p.), Kramsch (1998 p.), Weaver (1998 p.), Kim,

Scollon & Scollon (2000 р., 2001 р.) та інші. Разом із тим, при всій варіативності дефініцій поняття «етнокультурна варіативність» досі повною мірою не експліковане. В рамках етнокультурної варіативності існує значна варіативність поведінкових норм та окремих актів, які зумовлюються різноманітними факторами (культурними, природними), як загальними, так і випадковими відносно культурної одиниці.

Мета статті. На матеріалах статті ми прагнемо довести, що проблеми етнокультурної варіативності виходять за рамки задоволення потреб арабських студентів-мусульман шляхом створення продуктивнішого середовища навчальної діяльності для професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Особливо акцентуємо увагу на тому, що викладачі українських вищих навчальних закладів, які навчають арабських студентів, повинні розуміти особливості мусульманського мислення, розрізнити чи, точніше, знати культурні моделі поведінки, характерні для арабів взагалі, мають бути спроможні виділити, відрізнити їх від тих рис, приватних моментів, які притаманні тому чи іншому індивіду. Знаючи ці основні моделі, загальні особливості, не претендуючи разом із тим на універсальну оцінку всіх арабів, викладач зможе краще зрозуміти араба-мусульманина, уявити собі, що насправді йому слід очікувати під час навчальної діяльності. Крім знання самого предмета навчання, необхідно володіти технікою спілкування саме з представниками арабо-мусульманської культури, й тоді, природно, викладачеві буде набагато легше впоратися з тим завданням, яке він перед собою поставив.

Етнокультурна варіативність є змінним атрибутом будь-якого суспільства, але, разом із тим, стимули її виникнення та форми прояву досить динамічні й різноманітні. В контексті етнокультурної варіативності як регулятора соціотипової поведінки, ми акцентуємо увагу на тому факті, що важливою причиною, яка зумовлює етнокультурну варіативність, є включення індивідів у соціальні системи шляхом сукупності зовнішніх контактів. Результат цього – це запозичення деяких стереотипів.

Соціотипова поведінка особистості – це «поведінка, яка, відбиваючи типові програми культури й регулюючи поведінку в стандартних для спільності ситуаціях, звільняє індивіда від прийняття індивідуальних рішень» [5, с. 271–272]. Це пояснюється тим, що «соціотипова поведінка пристосована до певного способу життя, вона дає збій тоді, коли людина стикається з нестандартною ситуацією, зокрема потрапляє в іншу культуру» [6, с. 102].

Відповідно до відомого хадису, араби – це ті, хто говорить арабською мовою. Вони не формують окрему расу, в них багато культурних, соціаль-

них відмінностей, водночас араби мають і багато етнічних спільностей. Їхня унітарна свідомість базується на культурній, а не на релігійній спільності. Араб може бути й мусульманином, і християнином. Тому безпідставними є спроби підвести етнічну основу під культурні відмінності або подібності арабів [7; 8; 9].

У зарубіжній практиці в основу шкал соціотипової поведінки закладаються різноманітні ціннісні виміри, які дозволяють визначити особливості культури в залежності від прийнятих у ній відносин до часу, до влади, до діяльності, до природи, до комунікації, до порушень прийнятих в культурі норм тощо. Аспект етнокультурної варіативності під час навчання арабських студентів-мусульман містить певну диференціацію соціальної взаємодії з урахуванням країни, з якої прибув студент. Імам Мухаммад аль-Хусейні Ширазі (Бейрут, 2010 р.) в книзі «Теорії соціального будівництва» [10] вказує на таку важливу складову частину соціальної взаємодії в арабському середовищі, як тип панівних цінностей. Ієрархія цінностей, яких традиційно дотримуються араби-мусульмани, відіграє істотну роль в їх соціотиповій поведінці. Незнання цих цінностей призводить до виникнення соціальної дистанції між викладачами й арабськими студентами в ході навчального процесу. Наявність такої дистанції підтверджується результатами нашого дослідження, яке було орієнтоване на вивчення двох складових частин: дослідження соціальної дистанції; дослідження етнічних особливостей, які неможливо виділити з масиву етнічних стереотипів. Для першої складової частини використовувалася модифікована версія шкали Богардуса, яка містила сім видів соціальних відносин, що були стратифіковані ієрархічно – від ступеня найменшої віддаленості (найбільша близькість) до найбільшої віддаленості (найменша близькість). Відносини сформульовані у вигляді положень, а від респондентів було потрібно вибрати між відповідями «так», «ні» або «нейтрально». Пропоновані відносини містили такі варіанти: вступив би в шлюб; дружив би; жив би по сусідству; працював би в одному колективі; погодився б мати начальником; жив би в тому ж місті; жив би в тій самій державі. Друга складові частина була спрямована на розгляд тих особливостей, які приписуються арабським студентам-мусульманам. Під час його проведення використовувалася шкала Лікерта. Були перераховані такі особливості: працьовиті, хоробрі, розумні, чутливі, відверті, чесні, культурні, охайні, люб'язні, гостинні, миролюбні, не егоїсти, цивілізовані, люблять інші народи, горді. Вибором одного з чотирьох запропонованих відповідей на шкалі (повністю згоден, згоден, не згоден, взагалі не згоден) за кожну з перерахованих особливостей респонденти давали оцінку тієї якості, яка є пріоритетною для арабів-мусульман. Вибірка становила

69 анкетованих, чия вікова структура знаходиться в межах: 24–30 років – 31,2%; 31–39 років – 22,3%; 40–49 років – 18,5%; 50–59 років – 16,5%; понад 60 років – 11,5%. Національна структура містила 40,6% росіян, 31,5% українців, 11,9% євреїв, 4% білорусів; 2% вірмен, 1,1% грузин, 1,2% азербайджанців, 0,9% татар, 0,8% абхазців і 6% представників інших національностей.

Дослідження соціальної дистанції щодо арабських студентів-мусульман показує, що викладачі висловлюють велику дистанцію: 95,6% не вступило б у шлюб з арабами-мусульманами, а відсоток неприйняття інших видів відносин понад 71,1% (не дружив би, не хотів би жити по сусідству, не бажав би працювати в одному колективі, не погодився б мати начальником, не згоден жити в одному місті й державі).

Аналіз результатів другого дослідження показав, що викладачі приписують арабським студентам-мусульманам, в більшості своїй, негативні особливості, вважаючи, що вони не люблять інші народи (90,5%), нецивілізовані (88,2%), не миролюбні (91%). Тільки 0,9% викладачів вважають, що араби-мусульмани люблять інші народи й що вони чесні; 0,8% анкетованих викладачів вважає арабів-мусульман миролюбними. Таким чином, результати дослідження підтвердили існування прямої залежності між тими особливостями, які «приписуються», та соціальною дистанцією між викладачами й арабськими студентами-мусульманами. Там, де «приписуються» негативні риси, існує найвищий ступінь соціальної дистанції.

Включене спостереження, яке також було структурною одиницею дослідження, підтвердило, що змістовно компонент соціальної дистанції зумовлений емоційними реакціями викладачів на відмінності в стереотипах поведінки, мові й інтересах українських і арабських студентів-мусульман. З іншого боку, емпіричні й теоретичні дослідження свідчать про те, що соціотипова поведінка арабських студентів-мусульман стає більш соціально відповідною, коли їхня культура визнається та використовується як фундаментальне джерело інформації (Nieto, 1996 р. [11], Diamond & Moore, 1995 р. [12], Au, 1993 р. [13]). Водночас змістовний аналіз ряду публікацій дозволяє стверджувати, що в науковій літературі присутній незначний обсяг матеріалу, який здатний допомогти викладачам прийняти, зрозуміти поведінку арабських студентів-мусульман, виходячи з їх етнокультурних особливостей [14; 15; 16; 17]. Насамперед, і ми особливо це підкреслимо, слід прийняти як об'єктивну реальність той факт, що арабо-мусульманська культура зовсім інша, ніж християнська. Саме слово «іслам» означає покірність і вручення себе Аллаху. Доля людини і його смертний час зазда-

легідь записані в Книзі Доль. Існує зумовленість людських вчинків, оскільки Аллах кожній людині заздалегідь призначив його долю. Аллах все знає і направляє, вирішує долю всього й кожного, в усі моменти життя. «З нами збувається тільки те, що накреслив для нас Аллах». Ця думка не раз повторюється в Корані. Ми приписуємо арабським студентам-мусульманам лінощі, безініціативність в ході навчання, не усвідомлюючи, що регулятором такої поведінки виступає саме розуміння «зумовленості» того, що відбувається «Інша'Аллах!» ان شاء الله – «якщо Бог захоче» (Коран, сура Аль-Кахф 23, 24). Неробство практично не засуджується в суспільстві. «Букра» – «завтра» – означає, що справа, яку доручено арабу, не викликає в нього зацікавленості й швидше за все так і не буде завершена найближчим часом.

Іслам породив культуру сорому, а християнство – культуру провини. Провина і сором – це два різні регулятори поведінки. Для мусульманина головний регулятор – це сором. Для них суттєво, що про них подумають представники своєї групи. А для християн головний регулятор – внутрішнє відчуття провини перед Богом, перед собою. Ми соромимося внутрішньо за непорядний вчинок, а арабу-мусульманину буде соромно тільки перед своїми, бо дії мусульманина підкорюються колективній думці умми. Сором працює тільки всередині неї. Якщо виникає необхідність вирішити, як повинен вчинити араб-мусульманин, але ні в Корані, ні в сунні нічого прямо не сказано з цього приводу, то рішення приймає умма відповідно до духу ісламу.

У християнській культурі вимовлене слово зобов'язує, а в арабській – прикрашає. Слово в цьому випадку призначається не для комунікації, а для орнаменту. У мечеті можна побачити сплетені з букв прикраси – така літерна й словесна функція в мусульманському розумінні. Не знаючи цього, ми, спостерігаючи невідповідність у словах і вчинках студентів-мусульман, трактуємо це як брехню.

Аналізуючи етнокультурні регулятори соціотипової поведінки арабських студентів-мусульман, слід також виходити з так званої «пелюшкової» гіпотези (Goger, 1949 р.), згідно з якою арабська традиція тугого сповивання немовлят (і пов'язане з нею чергування тривалих періодів нерухомості й коротких періодів м'язової активності) знаходить своє відбиття в житті дорослої людини й визначає не тільки характер соціальної взаємодії в арабському суспільстві, але й впливає на поведінку арабів: тривалі періоди покірності зовнішнім авторитетам перемежуються з яскравими періодами агресії.

Викладене вище є прикладом загальнокультурних регуляторів соціотипової поведінки арабів-мусульман. Водночас як регулятори можуть

виступати й культурні особливості окремих арабських народів.

Араби в основному – мусульмани-суніти. Шиїтами є лише частина арабів Іраку, частина ліванських арабів, ісмаїліти й зейдити Ємену. Шиїтів багато в Бахреїні, Кувейті, Саудівській Аравії (район Ель-Хаса). Суніти вимовляють Шарада: «Я свідчу, що немає бога крім Аллаха й свідчу, що Мухаммад – пророк Аллаха». Шиїти до цих слів додають: «Алі вали Аллаха». Під час молитви суніти торкаються чолом до землі, а шиїти торкаються чолом до руки, в якій затиснутий камінь. Між сунітами й шиїтами ось вже не одне десятиліття виникають конфлікти на релігійній основі. Цей факт може бути визначальним для колективної поведінки в групі арабських студентів.

Досить відокремлено від інших арабів-мусульман стоять друзи й алавіти. Друзи живуть у гірській області Сирії – Джебель-Друз, на Голанських висотах, окупованих Ізраїлем, в південній частині Лівану. Крім того, як етнокультурний регулятор слід визначити той факт, що арабські студенти, які навчаються в наших вишах, можуть бути вихідцями з трьох зон: африканської, східносередземноморської та аравійської. У кожній із цих зон є свої етнокультурні особливості, що значною мірою підсилює різницю серед арабських студентів. Арабські країни Африки різко виділяються на загальному арабському тлі своєю відсталістю та змикаються з негритянським світом африканського континенту. У Мавританії та Судані помітна частка населення – негроїдні етнічні спільноти, що є причиною сепаратистських тенденцій у цих країнах і нестабільності. Араби середземноморської зони істотно відрізняються від арабів аравійської, яка переважно населена бедуїнами. Різниця полягає насамперед у глибині цивілізаційного фундаменту, суть якого зводиться до того, що в східносередземноморську зону араби прийшли на інтенсивно розвинене землеробство (Єгипет і Дворіччя) та високу культуру ремесла, що не могло не позначитися на подальшому розвитку арабів цього регіону. В результаті природних умов на Аравійському півострові тривалий період було можливе кочове життя бедуїнів, і тільки лише в новітній період у зв'язку з розробкою нафтових ресурсів економіка й соціальне життя арабів істотно змінилися. Але й всередині названих зон можна простежити суттєві відмінності. Так, наприклад, Туніс – практично єдиний район арабського світу, де жінки мають рівні права з чоловіками. Багато мусульманських традицій в сімейному праві відносно жінок тут скасовано й навіть законодавчо заборонено державою, наприклад, багатоженство. Жінки в Тунісі мають рівні з чоловіками виборчі, майнові права й права на освіту.

Іншим прикладом зональних відмінностей може служити поведінка чоловіків-арабів Північної Африки й Іраку. Араби Північної Африки відрізняються різким характером – в суперечках вони дуже швидко переходять на крик, розмахують руками й взагалі поводяться загрозово. Для іракців така поведінка виглядає агресивною. Однак насправді ніякої агресії, як правило, в таких сутичках немає – дуже швидко всі заспокоюються та розлучаються цілком приязно. У зв'язку із цим наведемо марокканське прислів'я: «У тихого коня хвіст вищипаний», яке ілюструє етнокультурні регулятори поведінки арабів Північної Африки.

Безсумнівно, цивілізаційні основи арабського суспільства визначають етнокультурні регулятори соціотипової поведінки арабських студентів-мусульман. Суперництво за лідерство в арабському світі породжує глибокі суперечки й конфлікти, які можуть проявлятися в міжгрупових конфліктах тих, хто навчається в Україні.

Висновки і пропозиції. З вище наведеного можна зробити висновок, що етнокультурна варіативність регуляторів соціотипової поведінки арабських студентів-мусульман визначається сформованістю місцевих культур, расами й етнічною приналежністю, зонами проживання та іншими супутніми чинниками. Докладний їхній огляд виходить за рамки нашої статті, тому ми обмежилися констатацією деяких широко поширених форм, з якими пов'язаний певний ступінь конгруентності соціальної дистанції.

Перспективи подальших досліджень полягають в узагальненні матеріалів щодо етнокультурної варіативності регуляторів соціотипової поведінки арабських студентів-мусульман; визначенні змістовних індикаторів у такого роду дослідженнях.

Список використаної літератури:

1. Асмолов А.Г. Психология личности. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1990. С. 258–272.
2. Gay G. Educational equality for students of color. *Multicultural education: Issues and perspectives* / eds. J.A. Banks & C.A. Banks. Hoboken, New Jersey : Wiley, 1997. P. 195–228 ; Gay G. Culturally responsive teaching: theory, research and practice. New York : Teachers College Press, 2000.
3. Llosa M. V. The culture of liberty. *The new world reader: Thinking and writing about the global community* / Ed. G.H. Muller. 2nd ed. New York : Houghton Mifflin Company, 2008. Pp. 295–303.
4. Goshgarian G. Exploring language. New York : Longman, 1998.
5. Асмолов А.Г. Психология личности. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1990. С. 258–272.

6. Асмолов А.Г. Психология личности. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1990. С. 258–272.
7. سامي كانب، من هم العرب وما هي الامة العربية ؟ الحوار المتمدن- العدد: 3537 - 11 / 5 - 2011 / 11 : المحور: المجتمع المدني
URL: <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=282357>
8. من هم العرب؟ ولماذا اسمهم العرب؟ وهل توجد عرب عاربة و عرب مستعربة؟
URL: <http://www.fesal.net/articles-action-show-id-6032.htm>. 26.06.2008
9. طقّوش، محمد سهيل ، تاريخ العرب قبل الإسلام. بيروت - لبنان : دار النفائس. ص 28 . ISBN 978-9953-18-465-4 . سنة 2009م 1430 - هـ.
URL: <http://www.fesal.net/articles-action-show-id-6032.htm>
10. الإمام الشيرازي ونظرية البناء الاجتماعي.
siironline.org/alabwab/imamshirazi.../018.ht
11. Nieto S. Affirming diversity: The sociopolitical context of multicultural education. New York : Longman Publishers USA, 1996.
12. Diamond B. & Moore M. Multicultural literacy: Mirroring the reality of the classroom. New York : Longman Publishers, 1995.
13. Au K.H. Literacy instruction in multicultural settings. USA : Bolt, Rinehart and Winston, 1993.
14. د. خالد أبو عصبية، التربية للقيم في مجتمع مأزوم، "مسار" معهد أبحاث وتخطيط واستشارة اجتماعية- الطبعة: الأولى/ مايو 2012 ، ص : 256
- 15- القيم الإسلامية التربوية والمجتمع المعاصر « الفصل الرابع أثر القيم التربوية في بناء الشخصية والمجتمع أثر القيم التربوية الإسلامية في بناء الشخصية والمجتمع.
URL: http://library.islamweb.net/newlibrary/display_umma.php?lang=&BabId=8&ChapterId=8&BookId=267&CatId=201&startno=0
16. الدكتور عبد العزيز برغوث، الأدوار الحضارية للمعلم و دواعي التجديد في فلسفة التعليم / ندوة العولمة واولويات التربية
URL: <http://faculty.ksu.edu.sa/aljarf/ResearchLibrary>
17. عبد العزيز برغوث، أهمية البناء الثقافي والتربوي في تخريج القيادات في القرن المقبل، ورقة مقدمة للمؤتمر العالمي حول: نحو تأسيس قيادة إسلامية مثالية للقرن الحادي والعشرين، أكاديمية الدراسات الإسلامية، جامعة الملايا، 19-20 جون 2001، ص 12 وما بعدها.

Krupenyna N. Ethnocultural variability of sociotypic behavior of Arabic Muslim students

The article is devoted to substantiating the importance of including issues of ethnocultural variability in research programs of higher school pedagogy. The author has reason to assume that the sociotypic behavior of Arab Muslim students is determined by the formation of local cultures, races and ethnicities, areas of residence and other related factors. Ethnocultural variability is a variable attribute of any society. In the context of ethnocultural variability, attention is focused on the fact that an important reason for ethnocultural variability is the inclusion of individuals in social systems through a set of external contacts. As a result, some stereotypes are borrowed. Analysis of foreign experience in structuring scales of sociotypic behavior allows us to state that they are based on various value dimensions. The hierarchy of values traditionally adhered to by Muslim Arabs plays a significant role in their sociotypic behavior. Ignorance of these values leads to social distance between teachers and Arab students during the educational process. The existence of social distance is confirmed by the results of our study, which focused on the study of two components: the study of social distance and the study of ethnic characteristics, w-hich can be distinguished from the array of ethnic stereotypes. The study of social distance was conducted using a modified version of the Bogardus scale. Its structure included seven types of social relations, stratified hierarchically – from the degree of the least distance (greatest proximity) to the greatest distance (least proximity). The study of ethnic characteristics was conducted using the Likert scale, which allowed to obtain quantitative indicators of the attitude of respondents that are suitable for the analysis of ethnic characteristics in the studied aspect, measured by the ranking scale. The completeness of the coverage of our study allows us to recognize it as intelligence for reasons of relatively small number of respondents (69 people). The survey materials concluded that the ethnocultural variability of sociotype behavior of Arab Muslim students is determined by the formation of local cultures, races and ethnicity, areas of residence and other related factors.

Key words: ethnocultural variability, Arabs, Muslim Arabs, social distancing, sociotype behavior.